

Krzysztof Ludwin*

KOLOROWY DETAL CZY KOLOR JAKO DETAL WSPÓŁTWÓRCĄ ARCHITEKTURY

THE COLOURFUL DETAIL OR THE COLOUR AS THE DETAIL WITH CO-ORDINATOR OF ARCHITECTURE

Zbiór detali tworzy większą, złożoną formę architektoniczną. Jednym z elementów zbioru detali jest także kolor.

Słowa kluczowe: dekoracja, plastyka elewacji, kolorowy detal

The set of details forms the greater, folded architectural form. Also a colour is one of an elements of a set of details.

Keywords: decoration, the fine arts of the elevation, the colourful detail

Detal to ogólnie definiowany niewielki element, szczególnie będący integralną częścią większej, złożonej całości. W architekturze funkcjonuje jako element dekoracyjny, abstrahując od budowlanej strony projektu, gdzie detalem jest szczególnie, np. balustrady, połączenia elementów konstrukcyjnych lub sposobu wykonania izolacji. Na przełomie wieków dekorował bryłę budowli, melanzował prostotę ściany. Sięgając do starożytności m.in. w belkowaniu Erechtejonu zastosowano klasyczne jońskie motywy – jajownik, perełkowanie i antemion, a fryz wykonano z czarnego wapienia, do którego przymocowane są figury z białego marmuru – stosując czerń i biel uzyskano kontrast pozwalający na czytelną optykę płaskorzeźb. Wysuwając tezę, iż kolor jest także detalem, nieodłącznym

w optycznym kształtowaniu płaszczyzny budowli stosowali go już starożytni: Akropol wzniesiono z białego marmuru, który następnie ozdobiono barwną polichromią. Takie elementy jak kapitele, tympanony czy metopy pokryto czystymi, jaskrawymi kolorami. W pałącym słońcu Grecji i Rzymu wielobarwne budynki bogaczy, świątynie i budowle użyteczności publicznej, jaśniały w świetle dziennym zauważalne już z daleka w całej swej krasie, jako ważne dominanty miast. Kolor spełniał funkcję przykuwania uwagi, a więc świadczył o wadze budynku.

Ewolucja detalu dekoracyjnego w następnych wiekach w różnych zakątkach świata przynosi inne, adekwatne do epok efekty spełniając swoją optyczną rolę. W latach 30. XXw. zdominowanych przez

* Ludwin Krzysztof, dr inż. arch., Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Instytut Projektowania Architektonicznego.

bauhausowski dyktat zrezygnowano z detalu dekoracyjnego, ale nie z koloru (słynne osiedle Bruno Tauta w Berlinie). Po wojnie, a zwłaszcza w procesie rozbudowy Niemiec preferowano formy budynków proste, funkcjonalne, minimalistyczne nie rezygnując z koloru, aczkolwiek traktowano go bardzo marginalnie. Jednakże gusty ulegają cyklicznej zmianie, więc od czasu do czasu rodzi się realna potrzeba zmian po latach użytkowania, zwłaszcza gdy materiały się starzeją, a budowla nie zaistniała w Historii Architektury. Stosowano różne zabiegi: zmieniano kolor fasad istniejących budynków, dodawano detal (np. architektura socrealistyczna), lub po prostu wyburzano podejmując nowe decyzje projektowe. Rozwijając tezę, iż kolor jest detalem będącym częścią całości architektury, tym bardziej jest nim także kolorowe malowidło umieszczone na płaszczyźnie budynku. Bez fresków, i polichromii przedstawiających kolorowe sceny figuralne dawna architektura była i jest, w wielu miejscach na świecie w zależności od gustów i mentalności społecznych monochromatyczną, ascetyczną bryłą na tle nieba (Tadao Ando, Jean Nouvel). Z biegiem lat po wojnie powoli odradzała się interesująca, wnosząca wielokrotnie pierwiastek geniuszu, skądinąd tradycyjna przez wieki współpraca architektów z artystami. Zaowocowała wieloma realizacjami budynków urozmaiconych rzeźbami lub mozaikami. Przykładem jest obecnie odnowiona monumentalna, kolorowa kompozycja ceramiczna z lat sześćdziesiątych, umieszczona na elewacji bocznej biurowca Biprostal w Krakowie lub piękna ceramiczna kompozycja wewnątrz kina Kijów projektu profesora Witolda Cęckiewicza. Oprócz tego w myśl tezy „Dziś wszystko, co nie jest zabronione jest dozwolone, także w architekturze” wpisały się także wypełnione monumentalnymi malowidłami, wcześniej puste ściany szczytowe sąsiadów wyburzonych budynków lub akcje istniejące autonomicznie poza nurtami projektowymi w architekturze, jak sgraffita młodocianych

malarzy. Podejmowano także bardziej zdecydowaną ingerencję w tkankę architektoniczną, czego najlepszym przykładem były wręcz szeroko zakrojone akcje artystyczne architektoniczno-budowlane austriackiego malarza i performera, Friedensreicha Hundertwassera. Jest to sztandarowy wzór współczesnej swoistej symbiozy malarzy i architektów. Obecnie nadal w Polsce i na świecie tego rodzaju działalność spotyka się z pełnym zrozumieniem samorządów nawet małych miast, i na przykład płaskorzeźba w kolorze sepii zdobi pustą ścianę jednego z budynków w dzisiejszej Pszczynie, malowniczym mieście na Górnym Śląsku: biała ściana zapełniona formą rzeźbiarską nawiązującą symbolami do pamięci o strażakach – kolorowa płaskorzeźba jako uzupełnienie formy budynku symbolicznie upamiętnia zdarzenie i ludzi. Niestety w większości wszelkiego rodzaju przypadkowe, happeningowe sgraffita mają krótki żywot ze względu na słabą jakość farby lub dezaktualizację tematu. Inaczej jest ze stworzoną na nowo, obłożoną kolorowymi ceramicznymi płytkami architekturą wykonaną pod batutą Hundertwassera. Jego styl charakteryzuje brak symetrii, prostych linii, regularności oraz stosowanie elementów zieleni, np. drzew w oknach obramionych ceramicznymi pasami lub na dachach w formie zielonych tarasów. Na elewacjach stosował odważne kompozycje kolorystycznie mozaik z płytek ceramicznych, złote wieżyczki, unikatowe formy małej architektury. Zwykle jego twórczość porównuje się do secesji wiedeńskiej i twórczości Gaudiego. Dla Hundertwassera, przede wszystkim malarza, budynek pełnił rolę białego krosna malarskiego, na którego ramach tworzył w 3D, z niepowtarzalnych detali, nową architekturę. „Główną troską jest, aby geometryczna (dosłownie wroga) sterylna architektura była ponownie zhumanizowana. Hasło dnia: racjonalizm może być piękny” [1]. Na podstawie jego wielu spektakularnych przykładów współpracy z architektami można wysnuć przypuszczenie o silnym wpływie

Fotografia przedstawia malarskie interpretacje architektury techniką akwareli w wykonaniu autora.
The photograph shows painting interpretations of architecture with technique of watercolour performed by the author.

tego rodzaju „humanizowania” architektury także na współcześnie powstające projekty na całym bodajże świecie. Z pewnością działalność Hundertwassera zwróciła uwagę architektów na dodatni aspekt detalu, jakim jest kolor, i przyjazna natura krzywej linii.

Jednym z przykładów działalności Hundertwassera jest jego propozycja przeprojektowania elewacji budynku fabryki Rosenthala w Selb w 1982 roku. Fotografia pokazuje elewacje przed i po przemodelowaniu. Malarz zastosował zmiękczenie prostej linii elewacji rzeźbiarskimi kolorowymi detalami, „wtrącając” od czasu do czasu do okna żywe drzewo. Swoim zwyczajem zastosował zielony dach alegorycznie „zwracając” naturze sztywną modernistyczną architekturę. Jednym z następnych przykładów wzbogacenia prostej pudełkowatej architektury bogatym rzeźbiarskim i malarskim detalem jest kościół św. Barbary w Barbach w Styrii. Otóż pierwotna bryła z prostą, prostopadłościenną dzwonnica, oraz dachem dwuspadowym kryjącym podłużną nawę zmieniła się nie do poznania po współpracy Hundertwassera z architektem Manfredem Fuchslichlerem. W 1987 roku projekt otrzymał zielone światło do realizacji. Generalnie artysta zastosował swoim zwyczajem obłożenie narożników wieży kolorowym niepowtarzalnym, wręcz rzeźbiarskim materiałem ceramicznym, złotą kopułę oraz pokrycie dachu we wzór barwny charakterystyczny dla swojego malarstwa. Powstał nowy, tęczyowy detal bramy obok kościoła, amorficzne linie ułożone z ceramicznych płytek jak zwykle zdominowały krawędzie ścian, okapy dachu oraz wykroje otworów okiennych. Hundertwasser chciał uzyskać kościół piękny. Jak twierdził – taki, aby wierni czuli się wewnątrz optymistycznie i bezpiecznie.

Ponieważ wiele pisało się i mówiło o wpływie Hundertwassera na dorobek twórców, w tym głównie architektów warto przyjrzeć się dzisiejszym realizacjom poszukując echa jego myśli twórczej w kontekście detalu współczesnych budowli. Hundertwasser

z pewnością przełamał wiele obaw. Wskazał, iż czasem szalone, ryzykowne stosowanie koloru, z pełną świadomością kształtuje ciekawą formę budynku. Przeglądając przykłady współczesnych realizacji wiele wskazuje na docenienie przez architektów koloru jako dopełnienia bryły lub wręcz czynienia go atutem. Wielobarwność dominuje np. w projekcie Montreal Convention Centre Expansion zaprojektowanym przez Saja Barbarese Topouzanov Architects. Lekka optycznie konstrukcja obleczone jest kolorową szklaną powłoką. Mimo iż cały budynek sformowano w zwartą prostą bryłę naprzemiennie przetykaną różnokolorowymi taflami szkła – oświetlone w nocy od wewnątrz falują i migotają, zmieniając całkowicie płaszczyznę elewacji w plastycznie uformowaną rzeźbę i przy okazji tworząc iluminację otaczającej przestrzeni urbanistycznej. Jak widać kolor jako detal w jest jednym z elementów kształtujących formę prostą, i jakby to Hundertwasser powiedział: humanizuje sztywną linię geometrycznej bryły, a kolorowy detal tym bardziej ją zmiękcza optycznie.

Innym przykładem zastosowania wielobarwnych detali jest obiekt handlowy Lattice w Bejiing w Chinach autorstwa SKSK Architects. Zastosowano w nim kompozycję z prostych brył pokrytych elementami mniejszych form prostych w kolorze żółtym, powleczonych ornamentowym detalem i podświetlanymi tabloidami. Całość oświetlono dodatkowo z zewnątrz. Wyobraźmy sobie, że barwy znikają...Otrzymamy monochromatyczną formę wyrzeźbioną jedynie cieniem. Tak więc wielobarwność, i w tym przypadku, dodatkowo tworzy plastykę fasady – jest jednym z detali dopełniających całość.

Jeszcze inną formę zastosowania ceramicznego kolorowego detalu jest budynek Gustav von Schmulder School w Heillbron w Niemczech zaprojektowany przez Architekten Prof. Arno Lederer Jorunn Ragarsdottir, Marc Oei w Stuggarcie. Można spekulować na temat źródeł inspiracji w zastosowaniu

okładziny granatowym klinkierem, ale faktem jest, że podobny materiał wcześniej stosował Hundertwasser. Różnica tkwi w miękkim rysunku formy okładzin, których używał. W tym przypadku projektanci trzymają się linii prostych. Z pewnością Hundertwasser w latach osiemdziesiątych otworzył niejako oczy wielu architektom na możliwości stosowania pewnych materiałów w okładzinach elewacji, a także użycia koloru na dużych płaszczyznach np. dachu i detalu kolorowego obramiającego np. okna, drzwi, i kominy. Zresztą nie tylko architekci zainspirowali się jego twórczością, gdyż także inni malarze dostrzegli dla siebie możliwość interwencji w projektach architektów. Oto parę przykładów z dzisiejszej przestrzeni urbanistycznej. Źródłem tego materiału jest popularny Facebook. Prawdopodobnie gdyby nie to medialne narzędzie niewielu projektantów dowiedziałoby się o przykładach happeningowej twórczości „na elewacjach”, twórczości można powiedzieć często kontrowersyjnej i nie włączającej się w nurt architektonicznych trendów, ale przecież mogącej natchnąć architektów w ich koncepcjach. Otóż zaskakującym pomysłem wykazał się autor fasady budynku Kunsthofpassage w Dreźnie. Turkusowa, mieniąca się błękitem rzeźbiarska okładzina domu została „wyposażona” w oryginalny system odwadniania w formie elementów instrumentów muzycznych, które w czasie deszczu „grają”, tzn. woda wpadająca do systemu wydaje odpowiednie do przekroju rur, i kształtu dźwięki. Zresztą cały budynek, także w podwórzu, jest „wyrzeźbiony” okrągłymi formami balkonów, a ściany zdobią elementy malowideł przedstawiające zwierzęta [2].

Nie mniej oryginalnym pomysłem zaskoczył autor elewacji jednej z bibliotek publicznych w Kansas (źródło internetowe nie podaje dokładnego adresu)

w USA [3]. Mamy oto prostą, długą formę fasady „ubraną” w monumentalne grzbiety starych ksiąg. Odzwierciedlone wiernie napisy, kolory okładek, wzory ornamentalne charakterystyczne dla takich publikacji. Z pewnością tego rodzaju twórcze współdziałanie artystów z architektami wyrywa z kontekstu urbanistycznego całą budowlę informując dobitnie, i jednoznacznie o funkcji budynku

Podobne działanie obserwujemy w przypadku projektu Shoes Haus der Vorstellung w Berlinie wykonanego przez artystę Chiharu Shiota [4]. Ingerencja w tkankę architektoniczną polega jedynie na rzeźbiarskiej formie powieszenia różnorakich butów (we własnych oryginalnych kolorach) na rozciągniętych z jednego punktu, umieszczonego na dachu, lin w kolorze czerwonym. Zwykła oto elewacja zaczyna żyć drugim życiem. Plusem tego rodzaju realizacji jest możliwość cyklicznej rotacji konceptu, adekwatnie do funkcji budynku.

„Dziś wszystko, co nie jest zabronione jest dozwolone, także w architekturze”. Współczesna architektura już nie incydentalnie, lecz powszechnie stosuje abstrakcyjne myślenie malarskie nie obawiając się koloru, form rzeźbiarskich tradycyjnych, i tych występujących we współczesnych mediach cyfrowych, czego przykładami są proste bryły supermarketów „poubierane” często w bardzo artystyczne kolorowe tabloidy reklam, jak np. Galeria Kraków. Już samo określenie Galeria dla budynków komercyjnych nie ma nic wspólnego z galerią malarską, jednakże w pewnym sensie detalem i kolorem na fasadach do tychże nawiązuje. Jak widać wokół kolorowy detal i kolor jako detal na dobre zagościł w projektach współczesnych architektów. Fotografia przedstawia malarskie interpretacje architektury techniką akwareli w wykonaniu autora.

PRZYPISY

[1] "The main concern is that the ugly architecture , sterile architecture that we are suffering from must be humanised. The slogan was: rationalism is beautiful", [w:] B. Taschen,

For a more human architecture in harmony with nature, Hundertwasser Architecture, Cologne 1997, s. 118.

[2] <http://www.youtube.com/watch?v=F2bZph829Hc> , <http://www.facebook.com/photo.php?fbid=206488209454144&>

[set=a.205542499548715.31463.161613327274966&type=1&theater](http://www.facebook.com/photo.php?fbid=206484679454497&set=a.205542499548715.31463.161613327274966&type=1&theater).

[3] <http://www.facebook.com/photo.php?fbid=206484679454497&set=a.205542499548715.31463.161613327274966&type=1&theater>.

[4] <http://www.facebook.com/photo.php?fbid=234390789997219&set=a.205542499548715.31463.161613327274966&type=1&theater>.

BIBLIOGRAFIA

Taschen B., *For a more human architecture in harmony with nature, Hundertwasser Architecture*, Kolonia 1997.

Rand H., *Hundertwasser*, Taschen GmbH, Kolonia 2007.
Daab R., *Contemporary color design*, DAAB GmbH, Cologne 2007.